

ARtclips

1. Wanneer is een foto kunst?
2. Moet een kunstenaar alles zelf maken?
3. Kun je alle kunstwerken bewaren?
4. Wanneer wordt een gebruiksvoorwerp kunst?

DE PONT

ARTclips

gebruiken in de les?

De ARTclips zijn korte video's over kunst speciaal ontwikkeld voor de bovenbouw van het VMBO. In elke ARTclip staat een vraag van jongeren over kunst centraal.

ARTclips is een initiatief van Museum Boijmans Van Beuningen in samenwerking met Museum de Pont, Stedelijk Museum Amsterdam en de NTR. De clips zijn ideaal materiaal voor de (kunst)les en/of voorbereiding op een museumbezoek. Er zijn in totaal 12 ARTclips beschikbaar, per museum telkens vier clips. Om antwoorden te vinden op de vraag, worden in elke clip werken uit de collectie van dat betreffende museum behandeld.

De vragen gaan ook in op aspecten en begrippen die van belang zijn bij de examentermen. De ARTclips zijn in de klas te bekijken, via

www.arttube.nl/nl/onderwijs/voortgezet_onderwijs

Bij elke ARTclips is lesmateriaal beschikbaar met uitleg en lessuggesties voor inbedding, verbreding en verdieping. De clips en het materiaal sluiten aan bij de einddoelen van en examentermen van de Kunstvakken (inclusief CKV) op het VMBO. Leerlingen:

1. oriënteren zich op het belang van kunst en cultuur in de maatschappij

2. oriënteren zich op mogelijke beroepen

3. passen de vereiste basisvaardigheden van samenwerken, informatie verwerven/verwerken en communiceren toe

4. leren diverse beeldende aspecten benoemen en toe te lichten

5. kunnen naar aanleiding van een probleemstelling beeldend werk maken en op het eigen werk reflecteren

6. kunnen in beeldend werk van anderen de functionaliteit, de aspecten van de voorstelling, de vormgeving en de culturele en/of kunsthistorische context benoemen en toelichten

7. leren reflecteren op kunst van anderen en kunnen verbanden leggen met hun eigen werk

8. verzamelen materiaal voor het kunstdossier en reflecteren aan de hand daarvan op hun ervaringen, interpretaties en waarderingen

9. kunnen naar aanleiding van dit materiaal deelnemen aan een culturele activiteit (bezoek museum)

Bij iedere vraag worden bepaalde begrippen uit de eindexamensyllabus uitgelicht en in hun context toegelicht.

Per clip volgt nu een korte beschrijving van de inhoud, achtergrondinformatie bij de kunstwerken die in de clips aan bod komen en lessuggesties voor in de klas.

1 Wanneer is een foto kunst?

\ Korte beschrijving inhoud clip \

In deze clip onderzoekt presentator Maurice waarom sommige foto's kunst worden genoemd, en andere weer niet. Met jongeren Youssef, Luca en Daphne praat hij over een foto van Jeff Wall. Op het eerste gezicht zomaar een zeepje bij een vieze wasbak. Maar als je beter kijkt, dan zie je bijvoorbeeld dat de fotograaf heel goed over de compositie heeft nagedacht. Ook een foto van Esko Männikkö is niet zomaar een foto zoals we dagelijks in de krant zien. Met kenner Ischa Havens bekijkt Maurice de foto. Het idee en de interventie van de kunstenaar (zorgvuldig bedachte compositie, titel, presentatie), zorgt er voor dat sommige foto's meer zijn dan zomaar een kiekje.

Met galeriehouder Ruben Bunder praat hij over foto's in de galerie. Waarom zou Maurice deze foto's niet zo snel kunnen maken, wat maakt het bijzonder? Kunststudenten Pim, Sarah en Koen vertellen wat volgens hen een foto goed maakt, en kunst. Een kunstfoto maken, dat doe je niet zomaar.

**Achtergrondinformatie
kunstwerken die aan bod komen**

Jeff Wall, *Diagonal Composition*, 1993

Esko Männikkö, *Maria, Sao Paulo*, 1998

Jeff Wall, *Diagonal Composition*, 1993

Een zeepje op de rand van een vieze wasbak. De rest van de badkamer is ook niet al te schoon. Genomen met een telefoon, toen iemand bij het uitgaan even naar de WC ging? Nee, het is een werk van de kunstenaar Jeff Wall. De manier van presenteren doet al vermoeden dat dit geen foto van een telefoon is: de foto is geplaatst voor een lichtbak, niet iets wat je met kiekje doet. Knijp je je ogen een beetje dicht en kijk je door je oogwimpers, dan zie je vooral de lijnen en rechte vormen, en herken je de zeep en wasbak bijna niet meer. Het lijkt wel een abstract schilderij zoals Theo van Doesburg ze maakte, met een zelfde soort lijnenspel. De titel die Jeff Wall aan het werk gaf, *Diagonal Composition*, verwijst daar ook naar.

zie bijvoorbeeld een werk van Van Doesburg in het MoMa in New York,
http://www.moma.org/collection/browse_results.php?criteria=0%3AAD%3AE%3A6076&page_number=23&template_id=1&sort_order=1

http://www.depont.nl/en/collection/artists/artist/werk_id/416/kunstenaar/wall/

Esko Männikkö, *Maria, Sao Paulo*, 1998

De foto's van deze kunstenaar laten vaak (oudere) mannen en dieren zien. Vrouwen komen zelden in zijn oeuvre voor. Je zou eigenlijk graag wat meer willen weten over de figuren die je op de foto's ziet, maar komt daar niet goed achter. Vaak lijst de kunstenaar zijn foto's in in oude lijsten van de rommelmarkt, volgens hem 'hangt dat handig op'. Maar de lijsten doen veel met de foto's, ze vragen sterk de aandacht en maakt dat de foto's op schilderijen lijken.

De foto *Maria* is dus eigenlijk een beetje een uitzondering binnen het werk van Männikkö, een afbeelding van een vrouw. Als je deze foto in de krant zou zien staan, dan zou je waarschijnlijk meteen denken aan een geldinzamelingsactie. De vrouw lijkt het moeilijk te hebben door een natuurramp of oorlog, dus we worden gevraagd geld te storten. Haast een clichébeeld. Maar deze foto staat niet in de krant, hij hangt in een museum; daardoor kijk je er toch anders naar. Maria staat verstild voor een wand en lijkt twee vleugels en een aureool te hebben. Dit doen denken aan een engel. Deze engel is alleen niet zoals engelen meestal zijn: jong, blond en licht. Deze engel is dik, donker en oud. Vooroordelen worden hier flink op zijn kop gezet.

http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/kunstenaar/werk_id/263/kunstenaar/maennikkoe/

\ Begrippen syllabus examen \

De volgende begrippen uit de syllabus komen aan bod:

Foto,
fotograferen,
oeuvre,
compositie,
inlijsten,
lijst,
lijnwerking,
verstild

\ Lessuggesties \

Benodigdheden:

Fotocamera's, telefoons met fotocamera-functie, fotoprinter, plek waar tentoonstelling kan worden ingericht

Duur:

2 uren

Sluit aan bij de volgende doelen:

1, 3, 4, 5, 7, 8, 9

* Stel eerst de vraag die in de clip centraal staat klassikaal: wanneer is een foto kunst? Wat vinden/denken leerlingen? (*oriëntatie, mening*)

* Bekijk vervolgens de clip met de klas op het digibord.

* Bespreek de clip na: Wat zorgt ervoor dat de foto's van Jeff Wall en van Esko Männikkö kunst worden genoemd? Wat doen deze fotografen anders dan wanneer je even snel met je telefoon een selfie schiet? Wat heeft de manier van presenteren hiermee te maken (telefoon <> museum)? (*reproductievragen*)
Wat vinden de leerlingen hiervan? Wat weegt volgens hen het zwaarst bij het bepalen of een foto kunst is? (*mening*)

* Vervolgens gaan leerlingen zelf aan de slag. De klas wordt in groepjes verdeeld. Ieder groepje bedenkt een clichébeeld/ onderwerp en gaat dat met fotografische middelen op een andere verrassende manier in beeld brengen, zoals Esko Männikkö dat deed. Eerst wordt benoemd welke beelden er passen bij het onderwerp: hoe ziet slim eruit, bijvoorbeeld? Een brilletje of toch blond? En is een man met een bivakmuts een misdadiger of toch een schaatser?

Dan bedenken de leerlingen hoe het er uit moet gaan zien: hoe brengen ze dit in beeld? Waar gaan ze staan (standpunt), welk licht is er? Willen ze een verhaal vertellen, een idee overbrengen? Of gaat het vooral om de compositie? Vervolgens maken ze de foto, het liefst met een camera, niet met een telefoon.

* De leerlingen vergelijken het resultaat met een willekeurige foto die ze eerder met hun telefoon maakten. Wat is het verschil met de foto die ze samen bedachten en maakten? Denk aan voorbereiding, licht, compositie, idee. Dit markeert waarschijnlijk even heel scherp het verschil tussen de twee foto's.

* Dan worden de foto's een voor een klassikaal bekeken en besproken. De leerlingen bekijken elkaars foto's en benoemen wat ze zien. Wat wilde het groepje vertellen, is er een boodschap of mening in verborgen? Vinden de andere leerlingen het goed gelukt; komt er goed naar voren wat het groepje bedacht had? Vonden ze het lastig,

leuk, makkelijk om te doen? Welke manier van presenteren zou de foto het beste tot zijn recht laten komen?

* Ter afronding kunnen de foto's worden afgedrukt. De leerlingen denken na over het formaat, een lijst/ achtergrond/ plek, en met de foto's wordt een tentoonstelling ingericht. Welke titel verzinnen de leerlingen voor de expositie, en voor hun eigen foto's?
(verdieping, toepassing, reflectie)

De foto kan worden toegevoegd aan het kunstdossier.

**\ Tips **

Meer zien over fotografie? Kijk op SchoolTV:

http://www.schooltv.nl/beeldbank/clippopup/20060223_fotografie01

http://www.schooltv.nl/beeldbank/clippopup/20040524_defotograaf02

2 Moet een kunstenaar alles zelf maken?

\ Korte beschrijving inhoud clip \

In deze clip onderzoekt presentator Maurice of een kunstenaar binnen het proces van kunst maken alles zelf moet doen. In het museum spreekt hij met de huisschilder over een kunstwerk dat hij geschilderd heeft, maar waar zijn naam niet bij staat. Een kunstenaar heeft het bedacht, de huisschilder heeft het uitgevoerd. Met jongeren Youssef, Luca en Daphne bekijkt hij beelden die door een machine gemaakt zijn. Zijn die beelden dan kunst? Kenner Ischa Havens vertelt over *Promenade* van kunstenaar Dan Graham. Hij liet deze installatie door iemand anders in elkaar zetten, hij maakte alleen de schets en bedacht hoe het er uit moest komen te zien. Eigenlijk zoals kunstenaars dat in de 17de eeuw ook al deden. Aan kunstenaar Joep van Lieshout vraagt Maurice of hij vindt dat een kunstenaar alles zelf moet maken. Van Lieshout zou het niet alleen kunnen maar vindt het van groot belang dat hij nauw bij het proces betrokken is. Ook Luna Maurer en Roel Wouters (Studio Moniker) en kunststudenten Megan, Sarah en Pim geven hun visie.

Eigenlijk is het niet veel anders dan een architect die een gebouw ontwerpt en bouwvakkers die het uiteindelijk maken.

Achtergrondinformatie kunstwerken die aan bod komen

Angela Bulloch, *Lanzarote*, 2006

Roxy Paine, *Scumac*, 2003

Dan Graham, *Promenade*, 2013

Angela Bulloch, *Lanzarote*, 2006

Angela Bulloch is gefascineerd door systemen. Zij probeert de ordening van bouwstenen van een systeem te achterhalen en dit weer te geven: het heelal, of de pixels van een foto. De muurschildering *Lanzarote* bestaat uit sterkt vergrote pixels. Het gaat de kunstenaar er niet om dat haar handschrift in het werk te zien is, maar ze vindt het idee erachter veel belangrijker. Daarom vindt zij het veel beter als een ambachtsman haar ideeën uitvoert: zo wordt het goed en gedegen gedaan en is de manier van uitvoeren compleet onpersoonlijk. *Lanzarote* is uiteindelijk geschilderd door de huisschilder van het museum.

<http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/meer-informatie/kunstenaar/bulloch-1/info/>

Roxy Paine, *Scumac*, 2003

SCUMAC (sculpture-making machine, 2001) is een machine van de hand van Roxy Paine en produceert beelden aan de lopende band. De Scumac-beelden zijn gemaakt van polyethyleen, een soort plastic. Dit wordt in vloeibare vorm 'uitgepompt'. Elk beeld bestaat uit meerdere lagen die in amorfe vormen zijn gestold. Deze vormen zijn onvoorspelbaar zodat uiteindelijk geen twee beelden hetzelfde zijn. De kleur van de beelden verschilt voor elke plek waar ze gemaakt worden. Hoewel je zou denken dat van een lopende band allemaal dezelfde beelden komen, is elk beeld dus uniek. De machine kan per dag één beeld maken.

http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/kunstenaar/werk_id/287/kunstenaar/paine/

<http://www.artbabble.org/video/nama/timelapse-roxy-paines-scumak-no-2>

Dan Graham, *Promenade*, 2013

Dit werk is 12,5 bij 8,5 meter groot. De kunstenaar zag het eigenlijk pas voor het eerst toen het af was en in het museum stond. Hij bedacht alleen het idee en maakte een schets, een assistent tekende een bouwtekening en een Belgisch bedrijf bouwde het uiteindelijk.

Promenade, in het Nederlands 'wandeling', is een werk waar je in kunt. Het is speciaal voor deze ruimte ontworpen. De kunstenaar wilde de strakke ruimte wat vloeiender maken en verwerkte golvende lijnen in het kunstwerk. Het is gemaakt van staal en doorkijkspiegelglas. Als je er door heen wandelt, ziet het werk maar ook de ruimte er om heen er steeds weer anders uit. Door de afwisseling van spiegelen en transparant glas, speelt het werk ook met het idee van kijken en bekeken worden.

<http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/meer-informatie/kunstenaar/graham/info/>

\ Begrippen syllabus examen \

De volgende begrippen uit de syllabus komen aan bod:

Beeldhouwwerk,
architectuur,
interieur,
tekening,
vereenvoudigd,
ambachtelijk,
schetsen,
werkwijze,
metaal

\ Lessuggesties \

Benodigdheden:

Materialen om kunstwerken te maken

Duur:

3 uren

Sluit aan bij de volgende doelen:

1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9

* Stel eerst de vraag die in de clip centraal staat klassikaal: moet een kunstenaar alles zelf maken? Wat vinden de leerlingen? Geldt dat wat de leerlingen betreft voor alle kunstvormen? Schilderkunst, beeldhouwkunst, architectuur? En toneel, of dans? En muziek, of film?

* Bekijk vervolgens de clip met de klas op het digibord.

* Bespreek de clip na: hoe gaan de drie kunstenaars die genoemd worden, te werk? Verschilt hun manier van werken veel van elkaar? (*reproductievragen*) Verandert de ARTclip de mening van de leerlingen zoals ze die voor het zien van de video vertelden? Hoe komt dat? (*meningsvorming*)

* Vervolgens kruipen de leerlingen in de huid van een kunstenaar die een idee door iemand anders laat uitvoeren. De klas wordt in groepjes van drie verdeeld. Elk trio kiest een kunstsoort:

schilderkunst, fotografie, beeldhouwkunst of installatie. Iedere leerling bedenkt een kunstwerk in de gekozen kunstsoort en maakt hier een eenvoudige schets van: hoe zou het er ongeveer uit moeten zien? De leerlingen denken goed na over aanwijzingen met betrekking tot kleuren, materiaal, techniek enzovoort: wat moet je in ieder geval vertellen wil je het idee goed uitgevoerd laten krijgen?

In de volgende ronde werkt een andere leerling uit het groepje de schets verder uit. In de laatste ronde maakt weer een andere leerling ieder het eindproduct gebaseerd op de uitgewerkte schets. De allereerste schets van het idee mag diegene niet zien. Een kunstwerk schuift binnen een groepje dus telkens een leerling door, uiteindelijk zijn er 3 schetsen, 3 uitgewerkte schetsen en 3 eindproducten per groepje. (*verdieping, toepassing, inzicht*)

* De eindresultaten worden in de klas besproken. Is het eindresultaat geworden wat de oorspronkelijke ontwerper in zijn/ haar hoofd had? Waarom wel/niet? Hadden ze nog meer of andere aanwijzingen moeten geven, zijn hun aanwijzingen goed uitgevoerd? Met de drie-stappen-kunstwerken kan een tentoonstelling worden ingericht, de kunstwerken kunnen aan het kunstdossier worden toegevoegd. (*Inzicht, reflectie*)

\ Tips \

Meer zien over Dan Graham?

http://www.arttube.nl/nl/video/De_Pont/Dan_Graham

Meer weten over het begrip 'installatie'?

Bekijk de CKV (Culturele Korte Video) over installaties op ArtTube: http://www.arttube.nl/nl/CKV_Installatie

En kan een video kunst zijn? Kijk ook eens naar de ARTclip
Kan een video kunst zijn?

En een gebruiksvoorwerp? Kijk ook eens naar de ARTclip
Wanneer wordt een gebruiksvoorwerp kunst?

3 Waarom is sommige kunst zo duur?

\ Korte beschrijving inhoud clip \

In deze clip onderzoekt presentator Maurice waarom en hoe heel kwetsbare en vergankelijke kunstwerken bewaard worden. Met jongeren Youssef, Luca en Daphne praat hij over *Crop* van Roxy Paine, ogenschijnlijk een stukje berm, maar als je beter kijkt en er meer van weet, blijkt het veel meer dan dat. Kenner Ischa Havens laat zien hoe een heel kwetsbaar werk bestaande uit echte paardenbloemen wordt opgeborgen en geconserveerd. Galeriehouder Ruben Bunder vertelt hoe kunst bij hen in de galerie bewaard wordt. Galeriehouder Floor Wullems toont een werk waarin koeienhersenen zijn verwerkt: kan je dat bewaren? Aan kunstenaarsduo Luna Maurer en Roel Wouters (Studio Moniker) vraagt Maurice of ze vinden dat al hun kunstwerken voor altijd bewaard moeten blijven. Kunststudenten Megan en Anne vertellen over materiaalgebruik, en of ze wel eens werk weggooien.

**Achtergrondinformatie
kunstwerken die aan bod komen**

Roxy Paine, *Crop*, 1997-1998

**Michel Francois, *Niet vallen! / Pas Tomber!*,
1997-2010**

Roxy Paine, *Crop*, 1997-1998

Dit werk is een installatie. We zien paddenstoelen, papavers, grassen en andere planten. Ze zien er heel echt uit, maar zijn van kunststoffen gemaakt. Het lijkt een mooi stukje natuur, maar als je weet dat de bloemen papavers zijn, dan krijgt het werk toch een beetje een andere lading. Papavers worden gebruikt bij de productie van drugs; ze zien er mooi uit, maar dat is eigenlijk een heel gevaarlijke aantrekkingskracht. Paine maakte de bloemen, het gras en de aarde allemaal heel precies en stukje voor stukje na, het duurde bijna twee jaar voordat het werk af was. De kunstenaar werd al jong geconfronteerd met het experimenteren van drugs, en de tijd die hij nam om het kunstwerk te maken, was eigenlijk haast therapeutisch: langzaam en stap voor stap nam hij afscheid van de drugs. Het is een hele klus om dit kunstwerk te bewaren: ieder grassprietje krijgt een nummer en wordt apart in kisten ingepakt. In de 'aarde' worden vlaggetjes geplaatst met de nummers van de grassprietjes die daar horen.

http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/kunstenaar/werk_id/289/werkinfo/1/kunstenaar/paine/

Michel Francois,
***Niet vallen!/ Pas Tomber!*, 1997-2010**

Het kunstwerk werd gemaakt voor een TBS kliniek in Rotterdam en bestaat uit een groot kleed waar de plattegrond van één van de kamers van de kliniek is uitgeschoren. Boven het kleed hangen als een soort plafond talloze pluizige paardenbloemen. De paardenbloemen zijn echt en staan symbool voor vrijheid. Een TBS patiënt zit vast, een pluusje kan zo de wereld in worden geblazen.

Bij het werk maakte de kunstenaar een heel uitgebreide gebruiksaanwijzing over hoe het werk bewaard moet worden. De pluusbloemen zijn heel kwetsbaar. De kunstenaar heeft alle bloemen met haarlak gefixeerd (het moet haarlak zijn van het merk dat zijn moeder gebruikt). De bloemen moeten, als ze worden opgeborgen, een voor een met een wasknijper in dozen worden opgehangen.

\ Begrippen syllabus examen \

De volgende begrippen uit de syllabus komen aan bod:

Installatie,
net echt/ realistisch,
plaatsing,
kunststoffen,
conserveren,
construeren

\ Lessuggesties \

Benodigdheden:

Stellingen

Duur:

1 lesuur

Sluit aan bij de volgende doelen:

3, 4, 6, 8, 9

* Stel eerst de vraag die in de clip centraal staat klassikaal: kun je alle kunstwerken bewaren? Hoe wordt kunst meestal bewaard? Hoe bewaar je thuis iets dat je graag heel en mooi wilt houden? Zou dat in een museum of galerie heel anders zijn? Hoe moet dat dan met kunstwerken die lastig te bewaren zijn, van materialen die snel kapot zijn of vergaan? En waarom willen we kunst bewaren?

* Bekijk vervolgens de clip met de klas op het digibord.

* Bespreek de clip na: wat doet het museum allemaal om de kunstwerken te bewaren? (*reproductie*) Zou je deze kunstwerken ook bij iemand thuis kunnen vinden? Waarom wel/ niet? Vind je het de moeite waard om deze kunstwerken te bewaren? Waarom wel/ niet? Maakt het hierbij een verschil of je weet wat het idee van de kunstenaar is bij dit kunstwerk, als je weet wat het betekent? Tip: Kijk ook eens goed naar de titels van de kunstwerken: Crop (betekent *oogst*, een bijzondere betekenis in dit verband), en Niet vallen. (*meningsvorming*)

* Speel vervolgens een stellingenspel. De klas wordt in twee groepen verdeeld en gaat met elkaar in discussie over een aantal stellingen. Let wel: de ene groep is het eens met de stelling, de andere groep juist niet (ook al hebben de leerlingen een andere mening dan dat de groep 'moet hebben', ze houden zich aan de mening van de groep waar ze in zitten). De docent zelf of één van de leerlingen wordt aangewezen als gespreksleider. Na het voorlezen van een stelling overleggen de groepen eerst onderling en bespreken samen een aantal argumenten voor of juist tegen de stelling, afhankelijk van de rol die ze zijn toebedeeld. Na een tijdje wisselen de rollen om: de groep die vóór was, wordt nu tegen, en andersom. Ook wordt er een jury aangewezen, die beoordeelt welke groep zich het beste in het debat staande houdt (let op deelname leerlingen, argumenten, relevantie, enz).

Mogelijke stellingen:

Je komt een eind met het bewaren van veel kunst, ook al kost dat soms veel moeite. Maar wat als een kunstenaar kunst maakt die eigenlijk niet om te bewaren is? Kunst waarvan de kunstenaar eigenlijk wil dat het werk op een gegeven moment weg is? Of dat het gewoon niet houdbaar is? Denk aan de Pindakaasvloer van Wim T. Schippers. Het kunstwerk is eigenlijk niet zo zeer die vloer van pindakaas, maar meer het idee, het concept.

Sommige kunstenaars weten dat hun werk binnen niet al te lange tijd weg zal zijn: makers van ijssculpturen en zandsculpturen, of straattekeningen. Er zit heel veel werk in, maar lang bestaat het niet. Willen zij hun werk dan niet bewaren?

Mogelijke stellingen:

1. Kunst moet hoe dan ook, altijd met de grootste zorg worden bewaard, ook al is het soms niet de bedoeling van een kunstenaar.

2. Als kunst niet gemaakt is om te bewaren, dan moet je het ook niet willen bewaren. Het gaat immers om het idee van de kunstenaar.

3. Als kunst lastig te bewaren is, dan moet je niet al die moeite willen doen. Dat kost veel te veel tijd en geld.

4. Kunstenaars moeten van te voren beter bedenken waar ze hun kunst van maken, om problemen bij het bewaren te voorkomen.

5. Als je kunst niet kunt bewaren dan is het geen kunst. Na afloop bepaalt de jury welke groep het debat wint. Als materiaal voor het kunstdossier kan elke leerling één van de stellingen kiezen en daarover een kort betoog schrijven: waarom is hij/ zij het ermee eens is (of niet), en daarbij goed beargumenteerd waarom. ***(Inzicht, meningsvorming, verdieping, reflectie)***

**\ Tips **

Zien hoe een tentoonstelling van Michel Francois wordt opgebouwd, inclusief het werk *Niet vallen?*

https://www.youtube.com/watch?v=ywX_hga3lCc

Meer informatie over de Pindakaasvloer van Wim T. Schippers:

<http://www.arttube.nl/nl/video/Boijmans/Pindakaasvloer>

Filmpje over een 3D straattekenaar, hij vertelt wat hij vindt van het feit dat zijn werk na een paar dagen alweer verdwijnt:

<http://schooltv.ntr.nl/video/het-klokhuis-3d-straatkunst/>

4 Wanneer wordt een gebruiksvoorwerp kunst?

\ Korte beschrijving inhoud clip \

In deze clip onderzoekt presentator Maurice wat er voor zorgt dat een schijnbaar gewoon gebruiksvoorwerp kunst wordt genoemd. Hij staat met jongeren Youssef, Luca en Daphne stil bij twee werken van Ai Weiwei, een gebogen kleeherhanger (*Hanging man*) en een groep hangende krukjes (*Grapes*). Het gaat toch vaak om het idee dat een kunstenaar heeft en waarmee hij je met andere ogen naar het voorwerp laat kijken.

Met kenner Ischa Havens praat Maurice over het werk *Zonder titel* van Guido Geelen, een opeenstapeling van gebruiksvoorwerpen zoals beeldscherm, gitaar en een fototoestel, die enigszins in elkaar zijn geduwd en samen een muur vormen. Bij galeriehouder Ruben Bunder checkt hij of er zich een voormalig gebruiksvoorwerp in de galerie bevindt, en waarom dit dan geen gebruiksvoorwerp meer is.

Achtergrondinformatie kunstwerken die aan bod komen

Ai Weiwei, *Hanging Man*, 2009

Ai Weiwei, *Grapes*, 2010

Guido Geelen, *Zonder titel*, 1992

Ai Weiwei,
***Hanging Man*, 2009**

Dit werk lijkt een gebogen kleeher, maar het is gemaakt van een typisch Chinees materiaal: porselein. De maker van het werk komt uit China en gebruikt vaak Chinese materialen voor zijn kunst. Hij woonde een tijdje in Amerika en zag daar kunst waarbij het ambacht niet het belangrijkste was, zoals in China, maar het idee van de kunstenaar. Hij vond het werk van kunstenaar Marcel Duchamp prachtig. Duchamp maakte zogenaamde *Ready Mades* (ook wel *object-trouvé*), alledaagse voorwerpen die soms met een kleine aanpassing van de kunstenaar tot kunstwerk worden verklaard. Duchamp signeerde bijvoorbeeld een urinoir met R. Mutt, legde het op z'n kant, en noemde het kunst. Hanging Man is een portret van deze Duchamp.

http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/kunstenaar/werk_id/1405/kunstenaar/weiwei/

Esko Männikkö,
***Maria, Sao Paulo*, 1998**

Dit werk maakt Ai Weiwei van 47 houten Chinese krukjes. De krukjes zijn allemaal gemaakt door ambachtslieden, de kunstenaar maakt het tot kunst door ze op een vervreemdende manier samen te voegen en ze daarmee te ontdoen van hun gebruiksfunctie. Nu zijn het geen krukjes meer, maar je kunt er van alles in zien : van een atoom of een zon tot een mijnenveger.

http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/kunstenaar/werk_id/1403/werkinform/1/kunstenaar/weiwei/

Guido Geelen,
***Zonder titel*, 1992**

Het werk ziet er uit als een muur en bestaat uit 5 grote en twee kleinere in elkaar geschoven delen. Op het eerste gezicht valt het misschien niet op, maar als je beter kijkt dan zie je pas dat de bouwblokken wel een beetje vreemd zijn. Ze bestaan uit allemaal heel gewone voorwerpen: TV, toetsenbord, stofzuiger, beelden van dieren. De voorwerpen werden allemaal in klei gegoten en nog nat op elkaar gestapeld, waardoor ze een beetje in elkaar werden geduwd en samen een muur vormen. Een keurig georganiseerde afvalberg? Of misschien wel een verzameling van archeologische vondsten?

http://www.depont.nl/collectie/kunstenaars/kunstenaar/werk_id/126/werkinfo/1/kunstenaar/geelen/

\ Begrippen syllabus examen \

De volgende begrippen uit de syllabus komen aan bod:

Afgietsel,
sculptuur,
attribuut,
ambachtelijk,
werkwijze,
gebruiksfunctie,
archeologie,
ready-made/object-trouvé

\ Lessuggesties \

Benodigdheden:

/

Duur:

1 a 2 uren

Sluit aan bij de volgende doelen:

3, 4, 6, 8, 9

* Stel eerst de vraag die in de clip centraal staat klassikaal: wanneer wordt een gebruiksvoorwerp kunst? Als introductie kan het urinoir van Duchamp dienen. Wat is dit? Is dit kunst? Waarom staat het in een museum? Vertel over de geschokte reacties die het kunstwerk in die tijd (1917) teweeg bracht: zijn deze vergelijkbaar met die van de leerlingen? Of snappen de leerlingen het wel?

* Bekijk vervolgens de clip met de klas op het digibord.

* Bespreek de clip na: wat maakt de kunstwerken die je in de ARTclip zag nou kunst? Waarom is een krukje in de keuken geen kunst, en de 'tros' krukken van Ai Weiwei wel? Wat is de rol van de kunstenaar? (*reproductievragen*)

Wat vinden de leerlingen van de werkwijze van de kunstenaars? Is het nou echt, of gewoon nep? Kan iedereen dat, of juist niet? En waarom? (*meningsvorming*)

* De leerlingen gaan zich vervolgens verdiepen in de wereld van de Ready Mades en de gebruiksvoorwerpen en spelen de Ready Made Quiz. Allereerst wordt de klas in groepjes verdeeld. Ieder groepje gaat een klein onderzoek doen naar een kunstenaar die gebruiksvoorwerpen gebruikt om kunst te maken.

\ Suggesties voor kunstenaars \

Marcel Duchamp

Man Ray

Andy Warhol

Guido Geelen

Ai Weiwei

David Bade

Herman Doomer (zie [http://collectie.boijmans.nl/nl/collection/div-m-17-\(kn-v\)](http://collectie.boijmans.nl/nl/collection/div-m-17-(kn-v)) – een beetje een vreemde eend in de bijt, maar even een andere manier van kijken naar gebruiksvoorwerpen: een man die lang geleden een gebruiksvoorwerp maakte, alleen dan zo mooi en kostbaar, dat het haast als een kunstwerk werd tentoongesteld en nu ook in een museum staat)

* Bij elke kunstenaar bedenkt ieder groepje aan de hand van hun onderzoek en bevindingen drie uitspraken die de kunstenaar zou kunnen hebben gedaan.

* Vervolgens geeft elk groepje een korte presentatie over 'hun' kunstenaar. Wie was of is hij, wat voor kunst maakt(e) hij, wat zijn/waren zijn ideeën, hoe kijkt/ keek

men tegen zijn kunst aan? De leerlingen staan in ieder geval bij één kunstwerk wat langer stil.

* Dan treedt de docent of een leerling op als quizmaster. De leerlingen spelen in hun groepjes de quiz en hebben ieder pen en papier. Eén voor één worden de uitspraken voorgelezen door de quizmaster, elk groepje overlegt onderling van wie zij denken dat de uitspraak is en schrijft dit vervolgens op. De kunst is dus om de uitspraken niet te makkelijk te maken en zelfs een beetje cryptisch.

* Als alle uitspraken geweest zijn, wordt onthuld welke uitspraken van welke kunstenaar zijn en wordt geïnventariseerd welk groepje de meeste uitspraken aan de juiste kunstenaar heeft gekoppeld. Extra punten zijn te verdienen voor het groepje die de beste uitspraken heeft verzonnen. Dat groepje is de winnaar.

(verdieping, toepassing)

Een kort verslag van het onderzoek dat elk groepje deed, kan in het kunstdossier worden gevoegd.

\ Tips \

Is Fountain van Marcel Duchamp kunst? Een discussie tussen bezoekers van een tentoonstelling (wel in het Engels), zie
<http://vimeo.com/44601540>

Meer zien over 'wanneer is iets kunst'? Zie
http://www.schooltv.nl/beeldbank/clippopup/20111214_conceptuelekunst02

En kan een video kunst zijn? Kijk ook eens naar de ARTclip *Kan een video kunst zijn?*

Meer weten over het begrip *installatie*? Kijk dan naar de CKV (Culturele Korte Video) over installaties op ArtTube:
http://www.arttube.nl/nl/CKV_Installatie

Informatie

DE PONT

\ *Mogelijkheden onderwijs naar aanleiding van ARTclips* \

Museum De Pont biedt diverse mogelijkheden voor een bezoek met de klas die aansluiten bij de ARTclips. Een museumles bestaat uit een rondleiding op zaal en een workshop in museumatelier, onder begeleiding van een museumdocent die ook zelf beeldend kunstenaar is. De klas wordt in twee groepen verdeeld en het geheel duurt in totaal twee uur, inclusief een korte pauze met wat drinken. In samenspraak met de school kan bepaald worden welke insteek en thema het beste aansluit. Enkele voorbeelden:

****Bronskoffertje***

Naar aanleiding van het werk van Guido Geelen en Giuseppe Penone gaan de leerlingen aan de slag met een koffer vol educatiemateriaal, waar de techniek van het bronsgieten centraal staat. Er zit ook een film in waarin Guido Geelen laat zien hoe dit in zijn werk gaat.

****Filosoferen bij kunst***

Een kunstenaar stelt allerlei vragen over dingen die vaststaande feiten lijken. Een filosoof stelt ook allerlei waarheden ter discussie. Daarmee lijken zij op een

kunstenaar. Een kunstenaar laat in zijn beelden op vaak verrassende wijze een andere kijk op het leven zien. In deze museumles worden de leerlingen door onze museumdocenten uitgenodigd om bij de kunst tot filosofische gesprekken te komen.

****Peer-to-peer***

Het museum heeft jongeren van 16 en 17 jaar speciaal opgeleid om aan leeftijdsgenoten rondleidingen te geven. De groepsgrootte wordt steeds bewust klein gehouden om het gesprek met elkaar op gang te brengen (max 10 personen).

****Kunstdebat***

In een twee uur durende bijeenkomst strijden groepen tegen elkaar om de beste debatgroep te worden over onderwerpen die met kunst te maken hebben. Eerst gaan de groepen het museum in om, onder begeleiding van een museumdocent, te oefenen en krijgen een debatworkshop van de "peers". Later brandt de strijd los onder het toezicht van een jury.

Bezoekadres

Wilhelminapark 1
5041 EA Tilburg

Contact

T 013 - 543 8300
E [info\(at\)depont.nl](mailto:info@depont.nl)

Openingstijden

Dinsdag - zondag van 11.00 - 17.00 uur.
Elke derde donderdag van de maand gratis toegang van 17.00 - 20.00 uur. Niet in juli en augustus.

Het museum is gesloten op maandagen (behalve Tweede Kerstdag, Paas- en Pinkstermaandag), op 25 december, 1 januari en Koningsdag.

Toegangsprijzen

Volwassenen	€ 10,00
Museumkaart	gratis
Tot 18 jaar, CJP	gratis